فصلنامه علمی اقتصاد و مدیریت شهری، ۹(۱(پیاپی ۳۳))، ۴۸-۳۳
www.iueam.ir
نمایه در ISC، EconLit، Econbiz، EBZ، GateWay-Bayern، SID، Google Scholar، Noormags، Magiran،
Civilica، RICeST، Ensani
شاپا: ۲۸۷۰-۲۳۴۵

فصلنامه علمی
اقتصاد و مدیریت شهری

تحلیلی بر آثار مخرب جرم پول‌شویی بر فضای کسب‌وکار کلان‌شهرها

ایرج گلدوزیان استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
سید باقر میرعباسی استاد گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
فاطمه عامری سیاهویی* دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه عدالت، تهران، ایران

نوع مقاله: پژوهشی
دریافت: ۹۹/۰۳/۱۸ پذیرش:۹۹/۰۷/۲۳

چکیده: پول‌شویی، پدیده‌ای است که به‌عنوان جرمی سازمان‌یافته و فراملی در دهه‌های اخیر در اسناد و برنامه‌های بین‌المللی به دنیا معرفی شده است. این جرم یک جرم ثانویه است که به دنبال جرایم مقدمی که منافع مالی و مادی تولید می‌کنند، ارتکاب می‌یابد و به معنای مخفی کردن آگاهانه ماهیت و منشأ نامشروع اموال حاصل از ارتکاب این جرایم است؛ به نحوی که این اموال ظاهری قانونی به خود گرفته و پاک و مشروع جلوه داده شوند. تفکر جرم‌انگاری این پدیده به دنبال گسترش جرایم سازمان‌یافته در دنیا مطرح شد و هدف این بود که با کوتاه کردن دست جنایتکاران از عواید مجرمانه‌شان، انگیزه ارتکاب جرم در آنها از بین برود و به این ترتیب با مبارزه با پول‌شویی به مبارزه با جرایم سازمان‌یافته پرداخت. علاوه بر آن، میزان بالای پول‌شویی در جهان، خصوصیات سازمان‌یافتگی و فراملی بودن و بدون بزه دیده بودن این جرم، خسارات و زیان‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی آن و ارتباط تنگاتنگ آن با جرایم دیگر، ضرورت جرم‌انگاری این پدیده را در دنیا و همچنین ایران بیشتر کرده است و به همین دلیل نیز در ایران لایحه‌ای در خصوص مبارزه با پول‌شویی به تصویب رسید که هنوز مراحل نهایی قانون‌گذاری را طی نکرده است. هدف از این راهکارها این است که تا جایی که ممکن است عرصه بر پول‌شویان تنگ شود و هزینه عملیات پول‌شویی برای آنها بالا رود تا ارتکاب جرم برای آنها بی‌فایده شده و در نتیجه آنها را از ارتکاب جرم باز دارد.

واژگان کلیدی: پول‌شویی، جرایم پول‌شویی، حقوق ایران، اسناد بین‌المللی، فضای کسب‌وکار، کلان‌شهر
طبقه‌بندی JEL: E42, E52, F02, F23, L84

* نویسنده مسئول: fatema.ameri@gmail.com

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

۱- مقدمه

از زمانی که پدیده‌های اجتماعی متحول شده‌اند و مؤلفه‌های جدیدی؛ نظیر گسترش جمعیت و تنوع اجتماعات، علوم و فنون، تغییرات سبک زندگی، شهرنشینی و صنعتی شدن پا به عرصه ظهور گذاشتند، زمینه‌های تغییر این اجتماع به شکل دولت- کشور فراهم شد و سپس در کنار جوامع ملی مقدمات تشکیل جامعه بین‌المللی اولیه که مخلوق اراده دولت‌ها و ناشی از حضور جمعی آنان برای تحقق و تأمین منافع مشترک بود، فراهم شد. از آنجایی که جامعه انسانی همواره در حال پویایی و تحول است، اغلب آنچه در آن است تابع اصل تحول بوده و در گذر زمان تغییرات چشمگیری را در آن شاهد بوده‌ایم، به همین دلیل برخی از آنچه که در جامعه و روابط اجتماعی امروز مطرح هستند، هیچ گاه در گذشته مطرح نبوده‌اند. از نگرش جامعه‌شناسی جنایی و جرم‌شناسی، اگر بتوان به وجود پدیده مجرمانه معتقد بود، پدیداری آن به تاریخ پیدایش انسان بازمی‌گردد. ولی ناگفته نماند که نوع و شیوه‌های ارتکاب آن در زمان‌ها و مکان‌های مختلف متفاوت بوده است (غلامی و پوربخش، ۱۳۹۰).

با پیشرفت جامعه بشری، رفته‌رفته ماهیت و شکل جرایم متحول گردیده است. از نظر ماهیت، مجرمان به جای اینکه درصدد تأمین مایحتاج روزمره خود یا برطرف کردن احساسات خویش با ارتکاب جرایم خشن باشند، مترصد ثروت‌اندوزی با ارتکاب جرایم سودآور هستند. از نظر شکلی نیز در کنار جرایم فردی، جرایم سازمان‌یافته بروز کرده است. گروه‌های سازمان‌یافته‌ای که با استفاده از مدرن‌ترین دستاوردهای تکنولوژی به دنبال اهداف و منافع خود هستند. رهبران این باندها، جرم را منطقی و عقلانی کرده‌اند. آنها دیگر یک فاعل باهوش تنها نیستند بلکه اعمال آنها و دوستانش به طور قابل‌ملاحظه‌ای سازمان‌یافته و تخصصی شده است. آنها تهدید و دغدغه‌ای نه تنها برای پلیس بلکه کل جامعه هستند و اگرچه ابتدا به شکل مخفیانه زندگی می‌کردند، اما با افزایش ثروت و قدرتشان، به شکل عمومی ظاهر شده و به رقابت با سرمایه‌داران بزرگ و سیاست‌مداران می‌پردازند. امروزه به‌ویژه جنایاتی که منفعت سرشار مادی دربر دارند به شکل سازمان‌یافته و توسط گروه‌ها و باندهای مافیایی و غالباً در بعد فراملی ارتکاب می‌یابند. جرایم سازمان‌یافته فراملی، از مهم‌ترین مشکلاتی است که در دهه‌های اخیر توجه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را به خود جلب کرده است.

هدف غایی این گروه‌ها، تحصیل نفع مالی و مادی است؛ به‌گونه‌ای که ارتکاب جرم به یک صنعت و تجارت تبدیل شده است و درآمد حاصل از آن از درآمد بسیاری از مشاغل پردرآمد هم بیشتر است. اما با کسب این درآمدها و منافع، زنجیره ارتکاب جرم کامل نمی‌شود و تکمیل آن نیاز به حفظ این درآمدها و بهره‌جویی از آن دارد؛ به نحوی که ماهیت مجرمانه آن کشف نشود تا علاوه‌بر جلوگیری از توقیف مال توسط مقامات قضایی و انتظامی، وقوع جرم مبنا نیز کشف نشود؛ شخص مجرم شناسایی نشده و تحت تعقیب قرار نگیرد. در این زمان است که مسئله شست‌وشوی عواید حاصل از این جرایم مطرح می‌شود. مبادلات غیرقانونی به سبب بی‌اعتمادی متقابل و عدم‌امکان استفاده از ابزارهای متعارف و قانونی عموماً به صورت نقدی انجام می‌گیرد که بدین ترتیب حجم هنگفتی از نقدینگی ایجاد می‌شود که همواره در معرض خطراتی از قبیل سرقت، معدوم شدن، جلب نظر مقامات قانونی و منتهی شدن به کشف جرم مبنا قرار دارد؛ لذا باید به‌نحوی وارد اقتصاد قانونی گردد (حیدری، ۱۳۹۴).

امروزه با پیشرفت تکنولوژی و گسترش ارتباطات و مبادلات، جرایم جدیدی در سطح بین‌المللی شکل گرفته است؛ یکی از این جرایم، جرم پول‌شویی است. پدیده پول‌شویی به عنوان یک پدیده نوظهور از حقوق جزای بین‌الملل وارد حقوق داخلی شده است. این پدیده به عنوان یک جرم، در دهه ۱۹۸۰ میلادی به ویژه در مورد عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، مورد توجه کشورهای غربی قرار گرفت. پول‌شویی یا

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

تطهیر پول، فرایند مجرمانه‌ای است که درآمدهای حاصل از فعالیت‌های مجرمانه و غیرقانونی، طی روندی در مجرای قانونی، تطهیر می‌گردد؛ یا به عبارت دیگر، هر نوع عمل برای مخفی نمودن یا تغییر ظاهری منشأ عواید نامشروع و غیرقانونی است، به نحوی که وانمود شود از منابع قانونی به‌دست آمده است.

پول‌شویی، از معدود جرائمی است که برخلاف روند متعارف سیر تکاملی جرائم و تکوین آنها، از حقوق جزای بین‌الملل به حقوق داخلی راه پیدا کرده است و بی‌تفاوتی سیستم عدالت کیفری در قبال عواید ناشی از اعمال مجرمانه و استفاده آزادانه مجرمین از اموال و وجوه کثیف، موجبات فربه‌تر شدن جنایت‌کاران و گروه‌های جنایی را فراهم خواهد کرد و این امر نیز پیامدها و عوارض ناگوار منفی فراوانی را به دنبال خواهد داشت. توانایی مجرمین به جمع‌آوری سرمایه‌های آلوده و مشروعیت بخشیدن به آن‌ها حتی می‌تواند ساختار حکومت را متأثر و متزلزل کند و سبب ایجاد اختلال و بی‌ثباتی در سیستم اقتصادی ممالک گردد و نهادهای مالی که برای رشد اقتصادی یک کشور حیاتی هستند را با اضمحلال روبه‌رو کند و باعث نوسانات شدید و تغییر جهت در سرمایه‌گذاری شود و موجب تضعیف امنیت ملی گردد (سلیمی، ۱۳۸۱).

این مسائل نشان می‌دهد که بررسی جایگاه تحصیل دلیل پول‌شویی بر فضای کسب‌وکار کلان‌شهرها به‌عنوان یک عمل مجرمانه و راه‌های مقابله با آن در سطح ملی و بین‌المللی، به‌ویژه در کشور ما که در آغاز راه مبارزه با آن قرار دارد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو این پژوهش به بررسی مفهوم جرم‌شناسی و آثار و زیان‌های اقتصادی این پدیده پرداخته است.

۲- پیشینه تحقیق

نصیری (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به بررسی سازوکارهای کنترل پول‌شویی در اسناد بین‌المللی و حقوق داخلی ایران پرداخت. نتایج نشان دادند اسناد بین‌المللی مرتبط با پول‌شویی با توجه به آثار مهم و مخرب پول‌شویی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشورها، با طرح طیف متنوعی از اقدامات کنشی و واکنشی، در سطح داخلی و بین‌المللی و از سوی دیگر موظف کردن اعضا به همکاری با یکدیگر و نیز با سازمان‌های بین‌المللی مرتبط، شبکه گسترده‌ای از تدابیر را برای مقابله مؤثر با پول‌شویی در سطح ملی، فراملی و بین‌المللی پیش‌بینی کرده است. این اسناد علاوه بر ارائه پیشنهادهای مناسب برای ارتقای کیفیت حقوق داخلی کشورها، زمینه را برای شبیه‌تر شدن نظام‌های حقوقی و نیز تسهیل همکاری‌های بین‌المللی در مبارزه با پول‌شویی فراهم می‌کنند. قانون‌گذار داخلی با تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی در سال ۱۳۸۶ و آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۳۸۸ گام‌های مهم در راستای هم‌قدمی با تحولات بین‌المللی در زمینه مقابله با پول‌شویی برداشته است.

سرداری و خلیل‌زاده (۱۳۹۴) در مقاله‌ای به بررسی نمونه‌های از پول‌شویی در بازار سرمایه و راهکارهای مقابله با آن پرداختند. از جمله این نمونه‌ها می‌توان به پول‌شویی از طریق لایه‌گذاری، اختلاس، تأمین مالی و دستکاری قیمت‌ها اشاره کرد. جهت جلوگیری از پول‌شویی در بازار سرمایه ایران اقدامات متعددی در حال انجام می‌باشد که از جمله این اقدامات می‌توان به نظارت بر معاملات، نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات در بازار سرمایه و نظارت بر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اشاره کرد. همچنین از جمله راهکارهای مبارزه با پول‌شویی در کشور می‌توان به پیش‌بینی مجازات‌های متناسب با جرم پول‌شویی، ایجاد زیرساخت‌های لازم از جمله دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی موردنیاز، پرورش نیروهای مجرب و متخصص در واحدهای اجرایی، نظارتی و محاکم قضایی، اجرای قوانین و مقررات مبارزه با پول‌شویی در ارتباط با همه اشخاص اشاره کرد.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

حاجی و سایبانی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای به بررسی پیشگیری از جرائم سازمان‌یافته با نگاهی به قانون پول‌شویی پرداختند. به اعتقاد آنها پول‌شویی آن روی سکه ارتکاب جرم برای تحصیل سود است. فرایندی است سه مرحله‌ای که مرحله اول آن، قطع هرگونه ارتباط مستقیم بین عواید حاصل شده (پول) از منشأ غیرقانونی آن، مرحله دوم، مخفی کردن رد مال با انجام معاملات متعدد (اعم از صوری و فرضی) می‌باشد و مرحله سوم، فرایند ظاهری قانونی دادن به مال حاصل شده از جرم است. ازاین‌رو پول‌شویی حلقه اتصال اقتصاد غیررسمی و غیرقانونی با اقتصاد رسمی و قانونی است. نتایج نشان دادند وجود نقایصی در سیستم بانکی، ارزی، گمرکی، مالیاتی، آماری و ... در کشور باعث شده همچنان ضرورت بازنگری و به‌روزرسانی سیاست‌ها جهت مبارزه با این پدیده احساس گردد. همچنین آنها پیشنهاد دادند برای پیشگیری و مبارزه با پول‌شویی، باید نظام مقررات‌گذاری و نظارت به گونه‌ای طراحی شودکه نسبت به فرایندهای شناسایی مشتری، ثبت اطلاعات، گزارش نقل و انتقالات مشکوک توسط نهادهای مالی و تلاش‌های آنها برای جلوگیری از استفاده مجرمان از مجراهای مالی اطمینان و ... حاصل شود.

تاجیک و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به بررسی پول‌شویی و تأثیرات آن پرداختند. به دلیل تبعات منفی اقتصادی که پول‌شویی دارد، جامعه بین‌المللی بر مبارزه با آن متمرکز شده است و تدابیر مختلفی را برای نیل به این امر به‌کار برده‌اند تا با تدابیر مناسب و تصویب قوانین و مقررات لازم جهت مبارزه با تطهیر پول‌های کثیف اقداماتی شود. نتایج نشان دادند از معمولی‌ترین و مهم‌ترین روش‌های پول‌شویی این است که پول‌شویان برای کاهش جلب توجه مجریان قانون به عملیات پول‌شویی، مقادیر زیادی پول نقد را به مقادیر کوچکی تبدیل نموده و یا به‌طور مستقیم در بانک سرمایه‌گذاری کرده یا با آن ابزارهای مالی چون چک، سفته و غیره خریده و در مکان‌های دیگر سپرده‌گذاری می‌کنند. از جمله اثرات منفی پول‌شویی عبارتند از: تخریب بازارهای مالی، فرار سرمایه به صورت غیرقانونی از کشور، کاهش تقاضای پول و کاهش معینی در نرخ سالانه تولید ناخالص ملی، ورشکستگی بخش خصوصی، کاهش بهره‌وری در بخش واقعی اقتصاد، افزایش ریسک خصوصی‌سازی، تخریب بخش خارجی اقتصاد، بی‌ثباتی در روند نرخ‌های ارز و بهره، توزیع نابرابر درآمد.

۳- مبانی نظری

پول‌شویی یا تطهیر پول‌های کثیف، فرایندی است که طی آن مجرمان مالی سعی در پنهان و تبدیل کردن منبع و مالکیت اصلی منافع ناشی از فعالیت‌های مجرمانه و خلاف قانون مانند تجارت مواد مخدر، فعالیت‌های تروریستی و جنایات مختلف به جهت مصون ماندن از پیگیری مسئولین قضایی و مصادره این منافع دارند. براساس تعریف پلیس بین‌الملل، پول‌شویی عبارت است از: هر عملی یا سعی و کوششی که برای پنهان یا مخفی کردن منافع حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی صورت گیرد و به ظاهر این منافع قانونی و مشروع جلوه داده شود (اسدی، ۱۳۹۷). موضوع جرم پول‌شویی آن عواید مجرمانه‌ای است که رفتار مرتکب بر روی آن واقع می‌شود تا جرم منشأ از دید مأموران مخفی بماند و نیز عواید آن مشروع جلوه کند. با اینکه در وهله نخست، پول‌شویی یک جرم مالی است، می‌تواند به عنوان یک جرم اقتصادی مشمول جرایم علیه امنیت اقتصادی جامعه تلقی شود. پول‌شویی سازمان‌یافته و فراملی، این ایده را تقویت می‌کند؛ زیرا در برخی موارد، پول‌شویی چنان اهمیت پیدا می‌کند که می‌تواند تهدیدی جدی علیه امنیت اقتصادی یک جامعه محسوب شود.

امروزه در سطح بین‌المللی، اموالی وجود دارد که به آنها اموال کثیف گفته می‌شود و حاصل فعالیت‌های مجرمانه است. این اموال به سه دسته تقسیم می‌شوند: پول‌های خونی، پول‌های سیاه و پول‌های خاکستری. پول‌های خونی به پول حاصل از فعالیت علیه بشریت

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

مانند تروریسم و قاچاق مواد مخدر اطلاق می‌شود. پول‌های سیاه به پول‌هایی گفته می‌شود که از طریق فرار مالیاتی، قاچاق کالا و ارز و بازار زیرزمینی به‌دست می‌آید و دسته سوم، پول‌هایی هستند که دور از چشم مأمورین حکومت اخذ می‌شوند؛ یعنی از طریق رشوه‌خواری و ارتشا و فساد مالی به دست می‌آید (صحرائیان، ۱۳۸۲).

از آنجایی که منشأ این پول‌ها غیرقانونی است باید عملیاتی روی آنها انجام شود تا سرمنشأ غیرقانونی آنها پوشیده شود و به صورت قانونی جلوه داده شود که به این عملیات پول‌شویی گفته می‌شود. در واقع همان‌گونه که برخی استادان گفته‌اند عملیات پول‌شویی مثل یک شست‌وشوخانه یا ماشین لباس‌شویی که چرک و کثافت را از لباس‌ها جدا می‌کند عمل می‌کند و با جدا کردن کثافات ناشی از مال، آن را پاک می‌سازد و به آن ظاهری قانونی می‌دهد (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۲).

امروزه، جنایاتی که منفعت سرشار مادی دربردارند به شکل سازمان‌یافته و در بعد فراملی ارتکاب می‌یابند و فعالیت آنها شامل موارد گسترده‌ای از قبیل قاچاق مواد مخدر، قاچاق اشخاص به‌ویژه مهاجران و کودکان و زنان به‌منظور سوءاستفاده‌های جنسی و جسمی، تجارت و قاچاق اعضای بدن انسان، قاچاق اسلحه، قاچاق آثار تاریخی، هنری و فرهنگی و قاچاق ارز و هر فعالیت مجرمانه سودآور دیگری می‌شود. این گروه‌ها برای اینکه توجه مقامات دولتی به جنایات آنها جلب نشود و موجب سوءظن و دستگیری آنها نشود تا بتوانند با خیالی آسوده به مصرف یا سرمایه‌گذاری مجدد آنها در فعالیت‌های مجرمانه بپردازند، نیاز به تطهیر این عواید دارند تا منشأ نامشروع آنها کتمان شود و برای نیل به این مقصود از هر شیوه‌ای و در هر کجای جهان استفاده می‌کنند. به همین دلیل، امروزه، پول‌شویی به‌عنوان یک جرم سازمان‌یافته فراملی، واجد اهمیت جهانی است.

هر جرمی از سه عنصر قانونی، مادی و معنوی تشکیل می‌شود و برای محکوم شدن متهم به ارتکاب جرم باید کلیه اجزای این عناصر اثبات شود. برای تحقق پول‌شویی به عنوان یک جرم نیز تحقق این عناصر سه‌گانه ضروری است که در ادامه این عناصر توضیح داده شده است.

ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در مقام بیان تعریف جرم برآمده و چنین اظهار می‌دارد: «هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود»؛ بنابراین، از این تعریف به دست می‌آید که جرم، هر فعل یا ترک فعلی است که برای آن مجازات یا اقدامات تأمینی در قانون تعیین شده باشد. مع‌الوصف، پول‌شویی هم در حقوق داخلی به عنوان جرم قلمداد شده و برای آن مجازات مقرر شده است. با توجه به این که جرم پول‌شویی، یک جرم نوپا و نوینی است که در حقوق کیفری وارد شده و از ویژگی اساسی و مهم آن، سازمان‌یافته بودن است و از اهداف آن، تحصیل سود کلان حاصل از جرم می‌باشد، بنابر این می‌توان گفت در زمره جرائم علیه اموال و مالکیت می‌باشد. هر جرمی الزاماً دارای یک عنصر مادی است. صرف داشتن فکر و قصد ارتکاب جرم بدون انجام هیچ گونه عمل مادی و خارجی، قابل تعقیب و مجازات نیست؛ بنابراین، مقصود از عنصر مادی جرم این است که قصد مجرمانه شخص، ظهور خارجی پیدا کند و به مرحله اجرا برسد. در ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی و در سه بند جداگانه، مصادیق مختلف عنصر مادی جرم پول‌شویی احصا شده است که عبارتند از: اول، تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد. دوم، تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگرد. سوم، اخفاء یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد. جرم پول‌شویی از جمله جرائم عمدی است که علاوه‌بر عمد عام، نیاز به عمد خاص نیز دارد و در برخی موارد مقید به حصول نتیجه مجرمانه نیز می‌باشد. عمد عام، تمامی اعمال و رفتاری که در بخش عنصر مادی جرم گفته شد باید با آگاهی و اراده مرتکب صورت بگیرد تا عنوان جرم پول‌شویی بر آن صادق باشد؛ بنابراین هر یک از آنها که به صورت غیر ارادی مثلاً سهوی یا در حال خواب و مستی یا تحت اجبار و اکراه انجام گیرد، عنوان جرم پول‌شویی بر آن صادق نخواهد بود. عمد خاص، انجام مصادیق عنصر مادی جرم پول‌شویی به صورت ارادی و آگاهانه برای تحقق این جرم کافی نیست و علاوه بر آن، مرتکب جرم باید علم و اطلاع داشته باشد که این اعمال را در مورد اموال و عایدات حاصل از جرم انجام می دهد (خوئینی و همکاران، ۱۳۹۶).

پول‌شویی، جرمی است که از جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی و از حقوق بین‌الملل به حقوق کیفری و داخلی راه یافته است. ابتدا جرم‌شناسان با مشاهده اثرات سوء پول‌شویی، متوجه خطر آن شدند و توجه قانونگذاران را به آن جلب کردند و از آنجایی که این جرم، جنبه فراملی دارد ابتدا جوامع و سازمان‌های بین‌المللی درصدد برخورد برآمدند و با تصویب اسناد بین‌المللی، حقوق داخلی را تحت تأثیر قرار دادند. اما اسناد بین‌المللی اگر چه کشورها را ملزم به جرم‌انگاری یک موضوع خاص کنند، قبل از تصویب و جذب شدن در حقوق داخلی نمی‌توانند به‌عنوان عنصر قانونی یک جرم، قضات دادگاه‌های یک کشور را متعهد و ملزم کنند. به عبارت دیگر، اسناد بین‌المللی گاه با تبیین ارزش‌های موردحمایت و گاه با تعیین اعمال خلاف این ارزش‌ها، از دولت‌ها می‌خواهند تا در قانون داخلی خود اعمالی را جرم بدانند و مجازات مناسب آن را تعیین کنند. اما تا وقتی که با تصویب قانون داخلی، عمل مزبور، جرم تلقی و مجازات آن مشخص نگردد، جرمی با آن عنوان در حقوق داخلی وجود نخواهد داشت، هرچند جنبه خطرناک و زیان‌آور آن از نظر جامعه بین‌المللی شناخته شده و بدیهی باشد. این امر به دلیل رعایت اصل حاکمیت دولت‌ها است (امامی، ۱۳۹۹).

خصوصیات مال حاصل از ارتکاب جرم

پول‌شویی علی‌رغم نامی که بر آن گذارده شده است شست‌وشوی عواید حاصل از جرم است و نه صرف پول. اگر چه شست‌وشوی پول، مبتلابه‌ترین حالت پول‌شویی است اما پول‌شویی تطهیر همه اموال کثیف ناشی از جرایم مقدم را در برمی‌گیرد. منظور از عواید حاصل از جرم مقدم «هرگونه مالی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طریق ارتکاب جرم، حاصل یا ناشی شده باشد» (بند «ه» ماده ۲ کنوانسیون پالرمو). بنابراین این مال می‌تواند عواید حاصل از جرم به‌طور مستقیم باشد یا مالی باشد که به آن وارد و با آن آمیخته شده است یا سرمایه و عواید اقتصادی دیگری که حاصل یا مشتق از این مال در هر مقطع بعد از ارتکاب جرم مقدم باشد.

«این مال هرگونه دارایی اعم از مادی یا معنوی، منقول یا غیرمنقول، ملموس یا غیرملموس، اوراق یا اسناد قانونی دال بر داشتن مالکیت یا سهم در این گونه دارایی‌ها را شامل می‌شود» (بند «د» ماده ۲ کنوانسیون پالرمو).

بند (الف) ماده ۱ کنوانسیون شورای اروپا در این زمینه مقرر می‌دارد که «عواید به معنای هر نفع اقتصادی ناشی از جرم کیفری می‌باشد که می‌تواند در برگیرنده هر مالی باشد که در بند فرعی «ب» این ماده تعریف شده است و بند «ب» این ماده نیز مقرر می‌دارد: «مال شامل هر نوع اموال؛ اعم از مادی و غیرمادی منقول و غیرمنقول، اسناد و اوراق قانونی دال بر مالکیت یا منفعت است.»

دستورالعمل اروپایی در زمینه پول‌شویی نیز در ماده ۱ اموال موضوع پول‌شویی را چنین تعریف کرده است: «اموال به معنای کلیه امتیازات خواه مادی یا غیرمادی، منقول یا غیرمنقول، محسوس یا غیرمحسوس

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

و اسناد قانونی یا اسناد مثبته مالکیت یا منافع از هرگونه که باشد است.»

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در کنوانسیون و دستورالعمل اروپایی عواید حاصل از جرم به «منفعت اقتصادی» و «امتیاز» تعریف شده است که این تعریف از مال، بسیار عام‌الشمول است؛ به‌ویژه تلقی مال به‌عنوان امتیاز بر گستره آن افزوده و در تعیین مصادیق، دست قاضی، بسیار باز است. بر این اساس، مال می‌تواند یک حق ارتفاق یا حق انتفاع یا سرقفلی باشد؛ به‌ویژه غیرمادی دانستن این امتیاز، از ژرف‌اندیشی‌های موجود در این اسناد است.

خصوصیات مرتکب جرم

اسناد بین‌المللی در خصوص ویژگی‌های مرتکب جرم پول‌شویی مطلق می‌باشد و قیدی ندارد؛ بنابراین هرکس با داشتن شرایط عامه تکلیف می‌تواند مرتکب جرم پول‌شویی شود. تنها در کنوانسیون پالرمو که در خصوص جنایات سازمان‌یافته فراملی است و تنها سند بین‌المللی الزام‌آور در خصوص جرایم سازمان‌یافته و از جمله پول‌شویی است، ارتکاب جرایم موضوع این کنوانسیون منوط به تحقق آن به صورت سازمان‌یافته شده است (ماده ۳ کنوانسیون پالرمو). بنابراین پول‌شویی نیز به‌عنوان یکی از جرایم موضوع این کنوانسیون باید به‌صورت گروهی و سازمان‌یافته ارتکاب یابد تا مشمول این کنوانسیون گردد. مقصود از سازمان‌یافته بودن این است که جرم به صورت گروهی متشکل از حداقل سه نفر ارتکاب یابد که برای یک مدت زمانی و به قصد ارتکاب جرایمی، به‌منظور دستیابی به منافع مادی تشکیل شده است.[1] بنابراین ارتکاب جرم به‌صورت فردی نمی‌تواند مشمول عنوان پول‌شویی موضوع این کنوانسیون قرار گیرد. اگر چه در نهایت آنچه تعیین‌کننده است، قوانین داخلی کشورهاست که در این خصوص تصمیم می‌گیرند. برای مثال در مصوبه پول‌شویی ایران که به جرم‌انگاری پول‌شویی پرداخته شده است، هیچ قیدی در خصوص سازمان‌یافته یا گروهی بودن جرم وجود ندارد؛ بنابراین ارتکاب جرم به‌صورت انفرادی و گروهی، مشمول این عنوان قرار می‌گیرد؛ در حالی که ارتکاب جرم به صورت گروهی به‌خصوص اگر سازمان‌یافته نیز باشد بسیار خطرناک‌تر از ارتکاب آن به صورت فردی است و آثار منفی آن، گسترده‌تر می‌باشد. بنابراین بهتر بود این خصوصیت در جرم پول‌شویی مورد توجه قرار گیرد و حداقل همان‌گونه که در برخی جرایم خاص مقرر شده است (بند «الف» ماده ۲ کنوانسیون پالرمو) به‌عنوان یک عامل مشدده قانونی، تلقی شود.

شیوه‌ها و وسایل ارتکاب جرم

برخی جرایم برای تحقق مقید به وسیله هستند؛ یعنی باید وسیله خاصی با شرایط خاصی که مورد نظر قانونگذار است به کار رود تا جرم تحقق یابد. برای مثال تبصره ماده ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی که در آن ایراد جرح با اسلحه و چاقو و امثال آن مورد حکم خاص قرار گرفته است. در برخی جرایم نیز وسیله به کار رفته در جرم، عامل مشدده کیفر شمرده شده است؛ برای مثال استفاده از وسایل ارتباط جمعی مانند رادیو، تلویزیون، روزنامه و مجله در کلاهبرداری موجب تشدید مجازات از ۷ -۱ سال به ۱۰-۲ سال حبس می‌شود. اما پول‌شویی مقید به وسیله خاصی نیست و ارتکاب آن با استفاده از شیوه و وسیله خاصی تأثیری در مجازات نیز ندارد. شیوه‌ها و وسایلی که از سوی مجرمان برای پول‌شویی مورد استفاده قرار می‌گیرد، بسیار متنوع و متفاوت است و در واقع به تعداد تجارت و فعالیت‌های مشروع است. انتخاب هریک از این روش‌ها به عوامل مختلفی مانند مکان و زمان و میزان اعتماد موجود نسبت به سازمان‌ها و افراد شرکت‌کننده در عملیات پول‌شویی و اینکه آیا منافع حاصل از آن برای مصرف زودهنگام، پس‌انداز یا سرمایه‌گذاری مورد استفاده قرار می‌گیرد و حجم اموالی که باید تطهیر شود بستگی دارد (گزارش دفتر

۱- مثل کلاهبرداری و اختلاس و ارتشاء موضوع ماده ۴ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری، مصوب ۱۳۶۷.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

بررسی‌های اقتصاد، ۱۳۸۱). علاوه بر اینها، نوع خلاف انجام شده، نوع سیستم اقتصادی و قوانین و مقررات کشوری که در آن جا جرم واقع شده و نوع مقررات کشوری که در آنجا پول تطهیر می‌شود نیز در انتخاب شیوه پول‌شویی مؤثر است (علیزاده، ۱۳۸۲). با این وجود پولشویان هرگز خود را محدود به یک شیوه و وسیله خاص نمی‌کنند. آنها افراد بسیار زیرک و حرفه‌ای هستند که با کشف و شناسایی هریک از روش‌های پول‌شویی، به ابداع و استفاده از راه‌های دیگر می‌پردازند.

شیوه‌ها و طرق پول‌شویی بدون استفاده از مؤسسات مالی

الف) قاچاق پول: منظور از قاچاق پول، حمل‌ونقل فیزیکی پول یا اسناد و اوراق بهادار است. در این روش، پول با استفاده از خطوط هوایی و دریایی یا زمینی به خارج از کشور و معمولاً به بهشت‌های مالیاتی منتقل می‌شود. اغلب در کشورهایی که محل عمده تولید پول ناشی از جرم هستند، ولی امکان واریز این وجوه کلان به حساب‌های بانکی و مؤسسات مالی دیگر، به علت اجرای مقررات ضدپول‌شویی وجود ندارد، مرتکبان راهی جز انتقال اموال به خارج از کشور و گذاشتن آن در بانک‌های کشورهای دیگر و در صورت لزوم انتقال مجدد آنها به داخل کشور خود ندارند. البته چنانچه در کشوری نظام آزاد انتقال ارزی حاکم باشد که در آن ورود و خروج ارز آزاد باشد، پولشویان نیز مانند سایر اشخاص می توانند بدون هیچ محدودیتی پول را از کشور خارج کنند اما در مقابل در کشورهایی که نظام کنترل ارزی حاکم است و ورود و خروج ارز تحت کنترل دولت و بانک مرکزی است، پول‌شویان، چاره‌ای جز خروج مخفیانه پول خود از کشور ندارند و برای این منظور پول‌های خود را در هرچیزی اعم از ماشین‌های دست دوم و عروسک و تلویزیون و ... مخفی کرده و به خارج منتقل می‌کنند. البته باید توجه کرد که انتقال پول به خارج از کشور به عملیات پول‌شویی خاتمه نمی‌دهد. بلکه این عمل، مرحله اول و البته اساسی پول‌شویی است و در خارج کشور پس از طی مراحل مختلف لایه‌گذاری، دوباره به کشور مبدأ بازگشته و ادغام می‌شود.

ب) استفاده از کازینوها: کازینوها و سایر باشگاه‌های قماربازی، مدت‌های زیادی است که به عنوان پوشش کاملاً مؤثری برای مقاصد پول‌شویی به کار می‌رود. فعالیت کازینوها غالباً بر گردش پول نقد متمرکز است و بسیاری از عملیات بانکی در آنجا نیز انجام می‌شود. در آنجا همه نوع ارز خارجی را تبدیل می‌کنند، صندوق امانات در اختیار مشتریان می‌گذارند و مبالغ هنگفتی به صورت نقد یا چک پرداخت می‌کنند، حتی در کازینوهای معروف به مشتریان اعتبار می‌دهند. یعنی مشتری می‌تواند پول خود را به‌طور امانی به یک کازینو بسپارد و آن را در کازینوی شهر دیگر دریافت کند. در کازینوها با دریافت پول نقد ژتون‌های بازی به مشتریان داده می‌شود و جنایتکاران می‌توانند پس از چند دور بازی با پس دادن ژتون‌های باقی‌مانده بازی، پول دریافت کنند و آن را به‌عنوان پول برنده شدن در قمار در حساب خود واریز کنند یا چنانچه پولشویان خود مالک کازینو باشند، پول‌های نامشروع را با درآمدهای کازینو در هم آمیخته و به حساب بگذارند.

دولت‌ها با آگاهی از خطر کازینوها برای پول‌شویی، به مرور مقررات شدیدتری برای ممانعت از پول‌شویی در کازینوها وضع می‌کنند. توصیه ۱۲ «فاتف» ۲۰۰۱ نیز تأکید کرده است که مقررات مربوط به شناسایی مشتری، نگهداری سوابق پرداخت‌ها، گزارش معاملات مشکوک و سایر استانداردهای ضدپول‌شویی در کازینوها نیز اعمال شود.

مشارکت و معاونت در پول‌شویی

در ارتباط با جرم و ارتکاب آن، اشخاص درگیر یا مباشر در جرم هستند یا معاون آن. کسی که جرم را عملاً مرتکب یا شروع به اجرای آن نموده باشد؛ یعنی شخصاً اعمال مادی تشکیل دهنده جرم را انجام دهد مباشر جرم است؛ این شخص ممکن است به تنهایی اعمال مادی جرم را انجام دهد یا اینکه به همراه یک یا

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

چند نفر دیگر، به نحوی که افراد دیگر نیز در اعمال مادی تشکیل‌دهنده جرم دخالت می‌کنند که چنین حالتی را شراکت در جرم و هریک از مباشرین را شریک می‌گویند. و از آنجایی که هریک از این افراد مباشر در جرم هستند، مجازات شرکا علی‌الاصول همان مجازات تعیین شده در قانون برای مرتکب جرم است اما گاهی شخص در انجام اعمال مادی جرم نقش نداشته اما موجبات ارتکاب جرم را فراهم یا تسهیل می‌کند یا از طریق تحریک، ترغیب و تهدید و تطمیع و دسیسه و فریب و ارائه طریق در ارتکاب جرم دخالت می‌کند که این شخص به‌عنوان معاون جرم شناخته می‌شود.

در مورد پول‌شویی نیز به‌عنوان یک جرم، ممکن است مشارکت یا معاونت صورت گیرد. از آنجا که آنچه در اسناد بین‌المللی مثل کنوانسیون پالرمو مورد نظر است ارتکاب پول‌شویی به صورت سازمان‌یافته است بنابراین حداقل سه نفر در ارتکاب پول‌شویی دخالت دارند. بنابراین حالت شرکت در جرم پول‌شویی زیاد وجود خواهد داشت. اما باید در نظر گرفت که مفهوم سازمان‌یافتگی که در این اسناد مورد توجه قرار گرفته است دقیقاً با مفهوم مشارکت در جرم به نحوی که در حقوق داخلی وجود دارد یکی نیست. در یک گروه سازمان‌یافته که چند نفر برای ارتکاب جرم با هم همکاری می‌کنند، ممکن است نهایتاً یک نفر عنصر مادی جرم را انجام دهد که طبق مفاهیم حقوق داخلی همان یک نفر مجرم اصلی محسوب می‌شود و شرکت در جرم تحقق پیدا نمی‌کند. اگرچه بقیه افراد گروه نقش مؤثر و حتی مؤثرتری از مرتکب اصلی در وقوع جرم داشته باشند. به همین دلیل هم کنوانسیون پالرمو علاوه بر جرم‌انگاری مشارکت در جرم پول‌شویی در بند ۱ (ب) (۲) ماده ۶ از کشورها خواسته است که صرف مشارکت در گروه سازمان‌یافته جنایی را نیز جرم‌انگاری و برای آن، مجازات تعیین کنند (ماده ۵ کنوانسیون پالرمو) تا چنانچه عضوی از گروه در عنصر مادی جرمی هم دخالت نداشته باشد، قابل مجازات باشد. اما طبق تعاریف و اصول حقوق داخلی برای محکومیت چند نفر به عنوان مشارکت در جرم پول‌شویی لازم است هریک از شرکا حداقل قسمتی از عنصر مادی جرم را انجام دهند. یعنی در موجه جلوه دادن مال نامشروع دخالت کنند.

هدف و ضرورت جرم‌انگاری

بحث راجع به پول‌شویی و اهمیت مبارزه با آن، دقیقاً پس از گسترش جرایم سازمان‌یافته در نیمه دوم قرن بیستم و نگرانی جامعه بین‌المللی از این جرایم مطرح شد و در طی سمینارها و کنفرانس‌های متعددی که برای مبارزه با معضل جرایم سازمان‌یافته تشکیل شده، مبارزه با پول‌شویی به عنوان مهم‌ترین راه‌حل، ارائه گردید؛ چون هدف گروه‌های سازمان‌یافته مجرمانه، کسب منفعت مالی است لذا باید آنها را از دست یابی به این هدف بازداشت تا انگیزه ارتکاب جرم در آنها از بین برود. پس برخورد و مبارزه مناسب با پول‌شویی در در واقع مبارزه و پیشگیری از سایر جنایات سازمان‌یافته که جرم مقدم هستند محسوب می‌شود.

این طرز تفکر یادآور اصل اصالت فایده و حسابگری جزایی جرمی بنتام فیلسوف و حقوقدان قرن ۱۸ و ۱۹ است. عقیده بنتام مبتنی بر نوعی لذات‌گرایی یا اصالت لذت روانی است؛ یعنی این نظریه که هر موجود انسانی بالطبع طالب کسب لذت و دفع الم است. وقتی گفته می‌شود که انسان در طلب لذت است معنایش این است که در طلب بیشترین لذت یا بیشترین مقدار ممکن از لذت است و بیشترین میزان خوشی فرد یا جامعه ذی‌ربط غایت مطلوب عمل انسانی است. البته بنتام مبتکر این اندیشه نبود و پیش از وی کسانی چون اپیکور، هلوسیوس و ... نیز به دفاع از آن پرداخته بودند، اما اندیشه‌های بنتام آن را ماندگار کرد (کاپلستون، ۱۳۹۳). بنتام سپس به استفاده از این اندیشه‌ها برای اصلاح نظام حقوقی و جزایی پرداخت. به نظر وی هر فرد حتی به‌طور ناخودآگاه بنا بر محاسبه خوبی (نفع و لذت) و بدی (رنج و ناراحتی) حاصل از کردار خود امور خویش را اداره می‌کند. اگر دریابد که کیفر، نتیجه عملی خواهد

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

بود که از آن سود می‌برد، در آن صورت این اندیشه با نوعی قدرت وی را از ارتکاب آن عمل باز می‌دارد. اگر ارزش کلی کیفر به نظر وی بیشتر از ارزش کل لذت بنماید در آن صورت نیروی بازدارنده نیروی حاکم خواهد بود و عمل ارتکاب نخواهد یافت. روی‌هم‌رفته فردی که تصمیم به ارتکاب بزه می‌گیرد در عمل همچون یک اقتصاددان با سبک و سنگین کردن مزایا و معایب، منافع و رنج‌هایی که ممکن است از جرم نصیبش گردد رفتار می‌کند. بنابراین برای پیشگیری از جرم، باید رنج کیفر بیشتر از سود ناشی از جرم باشد و برای اینکه کیفر نقش بازدارندگی خود را ایفا کند باید عجین با رنج و زیان باشد. (ژان پرادل، ۱۳۸۸).

بنابراین در خصوص جرایم سازمان‌یافته نیز اگر هزینه ارتکاب جرم بالا برود و در نهایت نیز نفعی برای مرتکب نداشته باشد، حس حسابگرانه مرتکب وی را از انجام آن جرم باز می دارد و این هدف از طریق جرم‌انگاری پول‌شویی امکانپذیر است به خصوص که مجازات مصادره اموال ناشی از جرم به این هدف جنبه عینی‌تر می‌بخشد. علاوه بر اینکه قانون پول‌شویی و ردگیری عواید حاصل از جرم، احتمال کشف جرم مبدأ را افزایش می دهد. بنابراین پول‌شویی اگرچه خود جرم است، اما عاملی بازدارنده برای پیشگیری از جرایم دیگر است.

در مبارزه با پول‌شویی به عنوان جزئی از مبارزه با جنایات سازمان‌یافته اهداف زیر تعقیب می‌شود: جلوگیری از گسترش عایدات و حجم فعالیت سازمان‌های جنایی، تضعیف قدرت اقتصادی ساختار به هم پیوسته سازمان مجرمانه با مصادره اموال به تبع احراز جنایات ارتکابی، پیدا کردن ادله با تشخیص مسیری که پول مورد شست‌وشو طی کرده به منظور رسیدن به سطوح عالی سازمان جنایی.

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب ۱۹۸۸

این کنوانسیون که در ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ در وین اتریش منعقد و در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ لازم الاجرا گردید، به‌عنوان اولین سند بین‌المللی است که طی آن جامعه بین‌المللی متعهد شد برای جرم پول‌شویی پاسخی تدارک ببیند. امضاکنندگان کنوانسیون با نگرانی عمیق از حجم وروند رو به افزایش تولید، تقاضا، و قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان که تهدید جدی برای سلامت و سعادت بشریت به شمار می‌رود و بنیادهای اقتصادی و فرهنگی و سیاسی جامعه را به مخاطره می‌افکند و با نگرانی عمیق از نفوذ دایم‌التزاید قاچاق مواد مخدر و سایر فعالیت‌های سازمان‌یافته بزهکارانه که نظام اقتصادی را تضعیف و ثبات و امنیت و حاکمیت دولت‌ها را تهدید می‌نماید، همچنین با درک این واقعیت که قاچاق مواد مخدر جرمی بین‌المللی است که ریشه‌کن کردن آن مستلزم توجه فوری، و از اولویت درجه یک برخوردار است، با آگاهی از اینکه قاچاق مواد مخدر منابع ثروت‌های کلانی را برای سازمان‌های جنایتکار برون‌مرزی به دنبال داشته و آنها را قادر می‌سازد تا در ساختار دولت‌ها، فعالیت‌های مشروع تجاری و مالی در کلیه سطوح جامعه رخنه نمایند، با تصمیم برای محروم کردن دست‌اندرکاران قاچاق مواد مخدر از عواید فعالیت‌های بزهکارانه خود و از بین بردن انگیزه اصلی آنها برای ارتکاب چنین اقداماتی و با تمایل به ریشه‌کن کردن علل ریشه‌ای مسئله سوءاستفاده از مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، این کنوانسیون را در ۳۲ ماده به تصویب رساندند (به نقل از مقدمه کنوانسیون) که تا فوریه ۲۰۰۳، ۱۶۶ کشور آن را به تصویب رسانده‌اند.

هدف کنوانسیون، بسط همکاری بین اعضای آن به نحوی که بتوانند با کارایی و اثر بیشتری ابعاد گوناگون قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان را که دارای یک قلمرو و بین‌المللی هستند، مورد بررسی قرار دهند اعلام شده است (ماده ۲ کنوانسیون).

این کنوانسیون در ذیل ماده ۳ با عنوان جرایم و مجازات‌ها، از دول عضو خواسته است که تمامی اقدامات مرتبط با قاچاق مواد مخدر از کاشت، برداشت، ساخت، تقطیر، تهیه، عرضه، توزیع، خرید و فروش، واسطه‌گری

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

ارسال به صورت ترانزیت، حمل و نقل، ورود یا صدور، نگهداری، استعمال و تبدیل به سایر مواد را جرم بدانند. البته در این خصوص، همان‌گونه که در مقدمه کنوانسیون ذکر شده، نسبت به دو کنوانسیون سابق سازمان ملل یعنی کنوانسیون مواد مخدر ۱۹۶۱ و کنوانسیون مواد روانگردان ۱۹۷۱ جنبه تکمیلی داشت.

بند (ب) ماده ۳ به تعریف و جرم انگاری تطهیر پول اختصاص دارد. البته این کنوانسیون تعریفی از پول‌شویی ارائه نمی‌دهد، بلکه مصادیقی از پول‌شویی نظیر تبدیل یا انتقال عالمانه اموال حاصله از مواد مخدر یا پنهان‌سازی یا کتمان ماهیت، منبع، موقعیت، واگذاری، تملک و ... را برمی‌شمارد.

کنوانسیون از اعضا می‌خواهد که اقدامات لازم را جهت جرم انگاری این اعمال و مشارکت و معاونت در این جرایم و شروع به ارتکاب آنها، طبق قانون ملی خود به عمل آورند و برای این گونه جرایم مجازاتهای متناسب با ماهیت خطیر آنها، همانند زندان یا جزای نقدی و مصادره اموال مقرر بدارند (بند ۴ الف، ماده ۳) و در موارد مقتضی اقداماتی از قبیل آموزش، بازسازی یا آزادی مشروط، معالجه و مراقبت‌های بعدی را جانشین محکومیت‌ها یا مجازات‌های اصلی نمایند یا به عنوان اقدامات تبعی و تکمیلی به مجازاتهای اصلی اضافه کنند (بند ۴ و ج، ماده ۳). با این وجود برخی کشورها علی‌رغم تصویب این کنوانسیون هنوز پول‌شویی عواید حاصل از مواد مخدر را جرم‌انگاری نکرده‌اند و طبق تحقیقات انجام گرفته در آمریکا ۳۸ کشور عضو این کنوانسیون هنوز مقررات ضد پول‌شویی ندارند.

دستورالعمل اروپایی در زمینه پول‌شویی

دستورالعمل شورای اروپا راجع به پیشگیری از سوء استفاده از نظام مالی برای پول‌شویی در دهم ژوئن ۱۹۹۱ به تصویب رسید. شورای اروپا پس از تهیه کنوانسیون پول‌شویی، ردیابی، توقیف و مصادره عواید حاصل از جرم ۱۹۹۰ و با توجه به رشد فزاینده استفاده از مؤسسات مالی و اعتباری در روند پول‌شویی مبادرت به تدوین دستورالعمل فوق کرد تا با تدوین دستورالعملی خاص ضمن آگاهی بخشیدن به کشورهای عضو در خصوص اهمیت موضوع، مقرراتی تدوین شود تا اقدامات پیشگیرانه که در این دستورالعمل بر آن تأکید شده است، به نحو دقیق‌تری اعمال گردد. این دستورالعمل یک سند منطقه‌ای است که در پی اتخاذ تدابیری است که به‌طور ویژه سوءاستفاده از نظام مالی و بانکی را برای ارتکاب پول‌شویی محدود و ممنوع سازد. این دستورالعمل به‌طور مستقیم از کنوانسیون‌ها و توافقات بین‌المللی و منطقه‌ای قبل از خود به‌ویژه کنوانسیون وین ۱۹۸۱ و توصیه‌های ۴۰ گانه «فاتف» الهام گرفته است، کشورهای عضو را به اتخاذ تدابیر پیشگیرانه و سرکوب‌گرانه برای مبارزه با پول‌شویی در مؤسسات مالی و بانکی فرا می‌خواند. دستورالعمل مزبور در ۱۸ ماده تنظیم شده است. مقدمه طولانی این دستورالعمل به خوبی خطراتی که جرم پول‌شویی برای امنیت و اقتصاد ملی و بین‌المللی دارد بیان می‌کند که به‌طور خلاصه چنین است:

سوءاستفاده از مؤسسات مالی و اعتباری برای شست‌وشوی درآمدهای ناشی از فعالیت‌های مجرمانه، انسجام و ثبات و مورداطمینان بودن آنها را با خطر بزرگی مواجه می‌سازد. پول‌شویی موجب توسعه جرم سازمان‌یافته به‌طور عام و به‌ویژه قاچاق مواد مخدر می‌شود و سرکوب پول‌شویی از ابزارهای مؤثر برای مبارزه با این جرایم می‌باشد. پول‌شویی اصولاً باید با اتخاذ تدابیر حقوق کیفری و در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی بین مقامات قضایی و پلیسی سرکوب شود و عموماً جرمی در سطح بین‌المللی است که به سهولت امکان تغییر ماهیت منشأ مجرمانه سرمایه را فراهم می‌آورد، لذا تدابیر اتخاذی در سطح ملی بدون توجه به هماهنگی و همکاری بین‌المللی، اثرات بسیار محدودی دارد.

تعریف پول‌شویی در این دستورالعمل، برگرفته از تعریف کنوانسیون ۱۹۸۸ است اما از آنجا که پول‌شویی

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

فقط درآمدهای ناشی از جرایم مربوط به مواد مخدر را شامل نمی‌شود بلکه سایر فعالیت‌های مجرمانه نظیر جرم سازمان‌یافته و تروریسم را نیز در بر می‌گیرد، دولت‌های عضو، مفهوم موسع این دستور را در تعریف پول‌شویی در نظر می‌گیرند و با در نظر گرفتن اینکه برای جلوگیری از پول‌شویی در مؤسسات مالی و اعتباری، شناخت هویت مشتری و ثبت سوابق معاملات برای حداقل ۵ سال و دقت و بررسی در معاملاتی که با کشورهای ثالثی که مقررات مشابه با مقررات شورای اروپا یا سایر مقررات معادل را در حقوق داخلی خود در زمینه پول‌شویی اجرا نمی‌کنند، دقت و بررسی موارد مشکوک و ارائه نتایج بررسی این موارد مشکوک به وسیله مؤسسات مالی و اعتباری و حذف مقررات رازداری بانکی، ضرورت اتخاذ تدابیر تکمیلی راجع به کنترل درونی و برنامه‌های آموزشی در این زمینه، تسری مقررات دستورالعمل به مشاغل و شرکت‌های غیرمالی که امکان پول‌شویی از جانب آنها وجود دارد را در بر دارد.

کنوانسیون سازمان ملل علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی

این کنوانسیون، جدیدترین و مهم‌ترین سند بین‌المللی به‌شمار می‌رود که به طور خاص جرایم سازمان‌یافته فراملی را مدنظر قرار داده است. اندیشه تدوین یک کنوانسیون بین‌المللی خاص جرایم سازمان‌یافته فراملی در کنفرانس وزاری نوامبر ۱۹۹۴ در ناپل ایتالیا در خصوص جرایم فراملی سازمان‌یافته با حضور ۱۴۲ کشور مطرح گردید و از آن تاریخ سازمان ملل متحد از طریق کمیسیون عدالت کیفری و پیشگیری از جرم خود کار تدوین این کنوانسیون را در دستور کار خود قرار داد و سرانجام طی ۱۱ جلسه کاری از ژانویه ۱۹۹۹ تا اکتبر ۲۰۰۰، کنوانسیون سازمان ملل علیه جرایم سازمان‌یافته فراملی تدوین و تنظیم گردید و در پنجاه‌وپنجمین اجلاس عمومی سازمان ملل در تاریخ ۳۱ می ۲۰۰۱ طی قطعنامه ۵۵/۲۵۵ به تصویب رسید که به مناسبت شهری که در آن این کنوانسیون امضا گردید به نام کنوانسیون پالرمو معروف شده است.

در اولین روز مفتوح شدن کنوانسیون ۱۲۴ کشور آن را امضا کردند که این امر در بین کنوانسیون‌های سازمان ملل بی‌سابقه بوده است و هیچ کنوانسیونی این تعداد امضاکننده را در روز افتتاح برای امضا نداشته است که این سرعت اقدام جامعه بین‌المللی در خصوص جنایات سازمان‌یافته فراملی، اگر چه دیر هنگام صورت گرفت، نشانگرا اهمیت این جنایات است. برای لازم‌الاجرا شدن این کنوانسیون طبق ماده ۳۸، تصویب ۴۰ دولت لازم است که این امر در ۲۹ سپتامبر ۲۰۰۳ محقق شد. در حال حاضر (۲۵ جولای ۲۰۰۵) ۱۴۷ دولت کنوانسیون مذکور را امضا و ۱۰۶ دولت تصویب کرده‌اند. ایران نیز که از همان ابتدای تشکیل اجلاس‌های مقدماتی کنوانسیون، مشارکتی فعال داشت و در ۱۲ دسامبر ۲۰۰۰ یعنی اولین روز افتتاح کنوانسیون برای امضا، آن را امضا کرده است.

۴- روش تحقیق

این مقاله از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای است. نگارندگان با گردآوری مطالبی در زمینه پول‌شویی، به بررسی آثار و زیان‌های اقتصادی پول‌شویی بر اقتصاد پرداختند.

۵- یافته‌های تحقیق

آثار و زیان‌های اقتصادی پول‌شویی بر اقتصاد

پول‌شویی، جرمی اقتصادی است. جنایتکاران برای تطهیر عواید خود، از وسایل و ابزارهای اقتصاد قانونی استفاده می‌کنند و هدف آنها این است که درآمدهایشان در چرخه اقتصاد رسمی و قانونی وارد شود؛ بنابراین بدیهی است که پول‌شویی، بیشترین اثر مخرب خود را در بخش اقتصاد بر جای گذارد. تمرکز قدرت و سرمایه در دست مجرمین و گروه‌های مجرمانه که به وسیله پول‌شویی تسهیل می‌شود موجب می‌شود که کنترل

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

اقتصاد به دست آنها بیافتد و بخش‌های مختلف اقتصادی را در راستای اهداف و آرمان‌های خود هدایت کنند و تغییرات موردنظر خود را در آنها اعمال کنند؛ بدون اینکه توجهی به مصالح عمومی جامعه داشته باشند.

غالب عملیات‌های پول‌شویی، از کانال سیستم بانکی و مؤسسات مالی می‌گذرد؛ در حالی که یکپارچگی و تداوم سرویس بانکی و مالی به‌شدت وابسته به مقبولیتی است که در نزد عامه مردم با این تفکر که این مؤسسات در چارچوب استانداردها و معیارهای اخلاقی و حرفه‌ای و قانونی عمل می‌کنند، دارد. خوشنامی و حسن شهرت به پاکی و امانتداری، ارزشمندترین دارایی یک مؤسسه مالی است در حالی که اعتماد عمومی به بانک‌ها و در نتیجه ثبات آنها در نتیجه همکاری حتی سهوی بانک‌ها با مجرمین و انتشار چنین اعمال خلافکارانه‌ای مورد تردید قرار می‌گیرد. علاوه بر اینکه بانک‌ها ممکن است خود را به دلیل سوءاستفاده و تقلب در معرض زیان قرار دهند. خواه این امر در نتیجه قصور برای تشخیص مشتریان نامناسب روی دهد یا اینکه صحت عمل کارمندان بانک به دلیل ارتباط با جنایتکاران مالی با تردید روبه‌رو شود (بند ۴ اعلامیه کمیته بال). شهرت یک مؤسسه مالی به داشتن روابط مشکوک سبب دوری کردن مشتریان از آنها می‌شود. حیثیت و اعتبار حتی بزرگ‌ترین بانک‌ها به دلیل افشای همکاری با پول‌شویان آسیب‌پذیر است. ویژگی نامشروع و غیراخلاقی بودن مجرمان و جنایتکاران به بانک‌ها نیز منتقل می‌شود و هرچه پول کثیف بیشتری پاکیزه شود، سیستم مالی نیز آلوده‌تر می‌شود. چنانچه معلوم شود بخش‌های اقتصادی و مالی یک کشور تحت کنترل و تأثیر گروه‌های مجرمانه قرار گرفته است، سرمایه‌گذاری خارجی در آن کشور نیز کاهش می‌یابد. چون یکی از مؤلفه‌های امنیت اقتصادی برای سرمایه‌گذاران اعم از داخلی و خارجی، محفوظ ماندن حقوق اشخاص از هر گونه تعدی خودسرانه است. به عبارت دیگر، به رسمیت شناختن مالکیت اشخاص و تضمین اجرای قراردادها جزء اصول اولیه امنیت اقتصادی است. از سوی دیگر کاهش ریسک سرمایه‌گذاری که مؤلفه دیگر امنیت اقتصادی است جز با ایجاد شفافیت و حکومت قانون مسیر نخواهد شد. در حالی که پول‌شویی چهره اقتصاد را تیره و امنیت اقتصادی را تضعیف می‌کند و سرمایه‌ها را به مخاطره می‌افکند و در نتیجه موجب فرار سرمایه‌ها می‌شود (باقرزاده، ۱۳۸۲).

یکی از آثار مهم اقتصادی پول‌شویی در بخش خصوصی نمود می‌کند. پول‌شویان با هدف مخفی کردن درآمدهای حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی خود، با استفاده از شرکت‌های صوری، درآمدهای مزبور را با وجوه قانونی در می‌آمیزند. این شرکت‌ها در واقع به منابع غیرقانونی هنگفتی دسترسی دارند که به آنها کمک می‌کند که محصولات و خدمات خود را با قیمتی کمتر از سطح بازار ارائه کنند. در برخی موارد این شرکت‌ها می‌توانند محصولات خود را حتی با قیمتی کمتر از قیمت تمام‌شده آن عرضه کنند. بنابراین این شرکت‌ها نسبت به شرکت‌های قانونی که سرمایه خود را از بازارهای مالی تأمین می‌کنند از قدرت رقابت بیشتری برخوردارند. این امر رقابت را برای شرکت‌های قانونی بسیار مشکل می‌کند و باعث بیرون راندن آنها توسط شرکت‌ها و سازمان‌های مجرم از بازار و تضعیف بخش خصوصی قانونی می‌شود. در واقع اصول مدیریتی این مؤسسات جنایی از اصول بازار آزاد سنتی تجارت قانونی پیروی نمی‌کند. در نتیجه موجب اثرات منفی بیشتری در سطح اقتصاد کلان می‌شود.

از آنجایی که جرم، فعالیت‌های زیرزمینی و پول‌شویی در حجم وسیع صورت می‌گیرد، سیاستگذاران کلان اقتصادی در برنامه‌ریزی‌های خود باید آنها را نیز محاسبه کنند. اما از آنجایی که ارزیابی این فعالیت‌ها مشکل است، آمارها و اطلاعات اقتصادی را منحرف کرده و در نتیجه در تحلیل‌ها و سیاستگذاری‌های کلان اشتباه صورت می‌گیرد.

همچنین از آنجا که پول‌شویان علاقه‌ای به کسب سود از سرمایه‌گذاری‌های خود ندارند و به دنبال

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

محافظت و نگهداری درآمدهایشان از طریق پول‌شویی هستند؛ بنابراین آنها وجوه خود را در جاهایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که بهتر و آسان‌تر بتوانند آنها را تطهیر کنند، حتی اگر از نظر اقتصادی آن سرمایه‌گذاری‌ها نفعی برای کشور نداشته باشد و پس از رسیدن به هدف خود و تطهیر عواید مجرمانه، آن سرمایه‌ها را از آن بخش خارج می‌کنند و این ورود و خروج ناگهانی مبالغ عظیم ناشی از جرم توازن بازار را به‌هم زده و اگرچه در کوتاه‌مدت به نوعی رونق اقتصادی کاذب بیانجامد، اما در نهایت موجب بی‌ثباتی و اختلال در نظام اقتصادی می‌شود. بحران‌های اخیر در جنوب‌شرق آسیا مثال خوبی در این مورد است. وزیر امور خارجه تایلند در جمع اعضای گروه ۸ کشور صنعتی جهان که در سال ۱۳۸۰ در ژاپن برگزار شد با تأکید بر مسئله پول‌شویی گفت: «از جمله درس‌هایی که کشورهای شرق آسیا از بحران سه ساله منطقه گرفتند این بود که سرمایه‌های کوتاه‌مدت به‌ویژه هنگامی که کلان باشند می‌توانند خطرناک نیز باشند؛ زیرا وارد کشوری می‌شوند و درست هنگامی که به تداوم وجود آنها نیاز است به سرعت بیرون می‌روند و زیان فراوانی به جای می‌گذارند.» گفتنی است که قبل از بروز بحران ۸ تا ۱۱ درصد تولید ناخالص داخلی تایلند تحت کنترل شبکه‌های تبهکاری سازماندهی شده قرار داشته است. این شبکه‌ها در زمینه‌هایی چون قمار، فحشا و قاچاق مواد مخدر فعالیت داشتند. جریان سرمایه خارجی در کوتاه‌مدت فرصت حضور پول‌های کثیف در بازار سرمایه‌گذاری بورس را فراهم ساخت. بی‌توجهی به بخش‌های تولید و صادرات و معطوف شدن سرمایه‌گذاری به بازار بورس به ایجاد حباب مالی انجامید در همین زمان افزایش نرخ برابری دلار، ارزش بات (پول تایلند) را تنزل داد و کاهش ارزش ارز تایلند، سرآغاز بحران مالی آسیا در سال ۱۹۹۷ بود.

به دلیل حجم بالای پول‌شویی در سطح جهان، بخش وسیعی از درآمدها از اقتصاد قانونی به سوی بازار زیرزمینی و فعالیت‌های غیرقانونی تخصیص می‌یابد. همین امر در برخی از کشورها باعث کم شدن بودجه و سرانجام از دست دادن کنترل سیاست‌های اقتصادی به وسیله دولت‌ها می‌شود. در برخی موارد اندازه و میزان دارایی‌های انباشته‌شده ناشی از درآمدهای پول‌شویی به حدی است که می‌تواند منجر به ایجاد بازارهای حاشیه‌ای یا حتی اقتصاد محلی شود. همچنین پول‌شویی ممکن است بر نرخ بهره و ارز تأثیر بگذارد چون پول‌شویان درآمدهای خود را در جایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که کمتر احتمال کشف نقشه‌هایشان وجود دارد و نه در جایی که نرخ بازگشت سود بالاتر است.

پول‌شویی بر تلاش‌های کشورها برای انجام اصلاحات اقتصادی از طریق خصوصی‌سازی، تأثیر می‌گذارد. سازمان‌های جنایتکار ابزارهای مالی در اختیار دارند که به‌وسیله آن می‌توانند شرکت‌های دولتی را بخرند و مانع از خرید آنها به وسیله خریداران مشروع شوند و از آنجایی که خصوصی‌سازی مؤسسات و شرکت‌ها اغلب از نظر اقتصادی سودآور است، آنها می‌توانند از این مؤسسات به‌عنوان وسیله‌ای برای پول‌شویی استفاده کنند (صحرائیان، ۱۳۸۲).

البته برحسب اینکه پول‌شویی در چه کشور و با چه سیستم اقتصادی صورت گیرد، تأثیرات متفاوتی را برجای خواهد گذاشت؛ پول‌شویی در کشورهای صنعتی و کشورهایی که از یک نظام اقتصاد منسجم برخوردارند در درون بخش رسمی اقتصاد صورت می‌گیرد و مکانیسم‌های طراحی شده برای عملیات پول‌شویی طیف گسترده‌ای از خدمات را در برمی‌گیرد، این درآمدها در کوتاه‌مدت موجب رونق اقتصادی و افزایش درآمد سرانه می‌شود. در این کشورها پول کثیف مثلاً در ساخت‌وساز مراکز توریستی و احداث کازینوها گردش می‌کند و سازمان‌های تبهکاری حتی با پرداخت یارانه به جذب توریست می‌پردازند و پس از سودآورشدن تأسیسات توریستی، آن را به پول نقد تبدیل می‌کنند و در همین دوران، مردم نیز از مزایای رونق صنعت توریسم در این کشورها بهره‌مند می‌شوند. اما در ایران بر خلاف

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

کشورهای غربی پول‌شویی نه‌تنها به ایجاد رونق کاذب اقتصاد منتهی نشده بلکه به دلیل مکیدن و واکیوم کردن ارزش‌افزوده تولید شده در کشور و در نتیجه فرار دادن دلارهای نفتی به سمت بانک‌های ماورای بحار توسط قاچاقچیان کالا درگیر در تطهیر، پول کثیف موجب افزایش خط فقر در کشور شده است. چون بخش رسمی اقتصاد ایران فاقد هرگونه جذابیت برای عمله‌های ایرانی تبهکاری سازمان‌یافته پول‌شویی است و نظام کاملاً بسته اقتصادی به خصوص بانکی کشور راه را بر جذب سرمایه‌های مشروع مردمی بسته است چه رسد به این که مجرم بسیار محتاط بخواهد با ورود به بخش رسمی اقتصاد ایران خود را درگیر دردسرها کند و ریسک بسیار بالایی را به جان خریدار شود (صحرائیان، ۱۳۸۲).

جنوب ایتالیا و به‌ویژه منطقه سیسیل مثال دیگری در این زمینه است. با وجود اینکه سرمایه‌های غیرقانونی مافیا به شکل گسترده‌ای در این منطقه وارد و تطهیر می‌شود. اما چنین سرمایه‌هایی نه‌تنها موجب رشد و توسعه این منطقه نشده است، بلکه توسعه‌نایافتگی را در آن به حدی رسانده است که امروزه شکافی عظیم منطقه شمال و جنوب ایتالیا را از هم جدا کرده است.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

افزایش جرایم سازمان‌یافته در سطح جهانی و داخلی و ضرورت مقابله با آنها، جرم‌انگاری این پدیده را ضروری ساخته است. گستره جهانی و حجم وسیع پول‌شویی، فراملی و سازمان‌یافته بودن آن و زیان‌ها و آثاری که به‌ویژه در زمینه اقتصادی بر جای می‌گذارد و همچنین ارتباط و پیوستگی که سایر جرایم سازمان‌یافته و از جمله جرایم مربوط به مواد مخدر و همچنین جرم تروریسم به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین معضلات دنیا در عصر حاضر، با این جرم دارند، این ضرورت را بیشتر می‌کند. به همین دلیل نیز اسناد و معاهدات بین‌المللی و منطقه‌ای فراوانی تنظیم شده‌اند که لزوم جرم‌انگاری این پدیده را در قوانین داخلی مورد تأکید قرار داده و راهکارها و اقدامات متعددی را برای مبارزه با این پدیده پیشنهاد کرده‌اند. اما به دلیل سازمان‌یافتگی و فراملی بودن این جرم، این راهکارها و اقدامات زمانی کارساز خواهد بود که تمام کشورهای دنیا، اراده خود را برای مبارزه با این پدیده در قالب یک نظام هماهنگ و مبتنی بر همکاری بین‌المللی متمرکز سازند و بدون پذیرش این نظام هماهنگ، تلاش‌های سایر کشورها برای مبارزه با این جرم بی‌ثمر خواهد ماند. چون کشورهایی که به عضویت این نظام درنیامده‌اند، همواره بهشت و روزنه‌ای را برای جنایتکاران در سراسر دنیا به وجود می‌آورند که می‌توانند به آنجا پناه برده و با استفاده از تفاوت نظام حقوقی و خلاء قانونی و تسهیلاتی که این کشورها ارائه می‌دهند، کوشش‌های سایر کشورها و جامعه بین‌الملل را عقیم سازند و این نظام هماهنگ جهانی هنوز ایجاد نشده است. هنوز در برخی کشورها این پدیده ناشناخته مانده و ضرورت مبارزه با آن درک نشده است و در کشورهایی نیز که این پدیده به‌عنوان یک معضل مالی شناخته شده است، سیستم‌های حقوقی متفاوتی حاکم است که هماهنگی و همکاری آنها را با یکدیگر مشکل می‌سازد. بنابراین تا وقتی این نظام هماهنگ مبتنی بر همکاری موجودیت پیدا نکند، هنوز خیلی زود است که بتوان در مورد نتایج و آثار راهکارهای پیشنهاد شده و اقدامات انجام شده و موفقیت یا عدم‌موفقیت آنها قضاوت کرد. اما نشانه‌هایی در دست است که این راهکارها در سطح داخلی کشورهایی که آنها را اجرا کرده‌اند، موفقیت‌آمیز بوده است. تغییر شیوه‌های پول‌شویی و تمایل پول‌شویان به استفاده از مؤسسات غیرمالی به جای استفاده از مؤسسات مالی یکی از این نشانه‌هاست؛ تمرکز اقدامات و راهکارهای مبارزه با پول‌شویی در بخش مالی و تنگ شدن عرصه در این بخش بر پول‌شویان موجب روی آوردن آنها به استفاده از شیوه‌ها و وسایل مربوط به مؤسسات غیرمالی شده است؛ بنابراین لازم است که نظام مبارزه با پول‌شویی ضمن حفظ ایمنی بخش مالی، مؤسسات غیرمالی را نیز مورد توجه قرار

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]
[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]

دهد تا این گریزگاه را نیز از پول‌شویان بگیرد. همچنین آمارها نشان می‌دهند که هزینه انجام عملیات پول‌شویی به مراتب بیش از گذشته شده است و این نشان‌دهنده آن است که شست‌وشوی پول هر روز دشوارتر از گذشته شده است که خود نشانه دیگری بر موفقیت روش‌های مبارزه با پول‌شویی است. با این وجود و علی‌رغم اینکه این موفقیت نیز بسیار چشمگیر و خوشایند است، تا موفقیت کامل و رسیدن هزینه‌های پول‌شویی به ۱۰۰ درصد به نحوی که منفعت ارتکاب جرم را از پول‌شویان بگیرد، راه زیادی مانده است که همان‌گونه که گفته شد در گروی ایجاد یک نظام هماهنگ بین‌المللی برای مبارزه با این پدیده است.

از این رو پیشنهاد می‌شود با توجه به انعطاف‌پذیری و تغییر شیوه‌های پول‌شویی هر از چندگاهی در نظام تحصیل دلیل با این جرم، تجدیدنظر شود و این نظام، روزآمد شود تا راهکارها و شیوه‌های متناسب با روش‌های جدید پول‌شویی اتخاذ شود و تدابیر اتخاذی، دچار کهنگی و در نتیجه ناکارآمدی نگردند؛ همان‌گونه که در خود اسناد بین‌المللی راجع به پول‌شویی نیز جا برای تجدیدنظر و بررسی مجدد این اسناد هرچند سال یک‌بار پیش‌بینی شده است.

۷- منابع

اسدی، بهنام. (۱۳۹۷). بررسی حقوق پول‌شویی در نظام بانکی. *نشریه مطالعات نوین بانکی، ۱*(۱)، ۱۵۱-۱۷۰.

باقرزاده، احد (۱۳۸۲). پیامدهای پول‌شویی و راهبردهای کنترلی با رویکرد به اسناد بین‌المللی. *همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی.*

کاپلستون، فردریک چارلز. (۱۳۹۳). *تاریخ فلسفه از بنتام تا راسل.* ترجمه بهاءالدین خرمشاهی. چاپ هفتم، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

غلامی، علی؛ پوربخش، سید محمدعلی. (۱۳۹۰). مبارزه با پول‌شویی در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی. *دوفصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، ۴*(۱)، ۹۳-۱۲۰.

سلیمی، صادق. (۱۳۸۱). تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و لایحه پول‌شویی. *مجله الهیات و حقوق دانشگاه رضوی، ۲*(۲)، ۱۲۳-۱۶۴.

حاجی، نرگس؛ سایبانی، علیرضا. (۱۳۹۸). پیشگیری از جرائم سازمان‌یافته با نگاهی به قانون پول‌شویی. *مجله بین‌الملل پژوهش ملل، ۴*(۴۰)، ۸۹-۱۰۶.

تاجیک، محمدرضا؛ کلانتر مهرجودی، امیر؛ اسدالله، مومیوند. (۱۳۹۶). *نشریه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری*، شماره ۲۰، ۹۸-۸۳.

پرادل، ژان. (۱۳۸۸). *تاریخ اندیشه‌های کیفری.* ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، تهران: سمت.

صحرائیان، سیدمهدی. (۱۳۸۲). فرازهایی از یافته‌های تحقیقاتی پول‌شویی در ایران. *همایش بین‌المللی مبارزه با پول‌شویی.*

سرداری، روزبه؛ خلیل‌زاده، محمد. (۱۳۹۴). نگاهی به پول‌شویی در بازار سرمایه. *نشریه پژوهش حسابداری، ۵*(۱۷)، ۷۹-۹۲.

نصیری، مصطفی. (۱۳۹۴). سازوکارهای کنترل پول‌شویی در اسناد بین‌المللی و حقوق داخلی ایران. *نشریه کارآگاه، ۸*(۳۰)، ۴۱-۶۰.

میرمحمد صادقی، حسین. (۱۳۸۹). *جرایم علیه اموال و مالکیت: کلاهبرداری، خیانت در امانت، سرقت و صدور چک پرداخت‌نشدنی (مطالعه تطبیقی).* چاپ سی و یکم، تهران: میزان.

میرمحمدصادقی، حسین (۱۳۹۲). *حقوق جزای بین‌الملل (مجموعه مقالات).* چاپ چهارم، تهران: نشر میزان .

خوئینی، غفور؛ مسجدسرائی، حمید؛ کبیری، سهیل. (۱۳۹۶). درنگی در جرم‌انگاری پول‌شویی. *نشریه مطالعات فقه و حقوق اسلامی، ۹*(۱۷)، ۱۰۵-۱۳۰.

امامی، سعید. (۱۳۹۹). بررسی جرم پول‌شویی در اسناد بین‌المللی و حقوق ایران. *کنفرانس بین‌المللی حقوق و روان‌شناسی، علوم تربیتی و رفتاری.*

حیدری، مسعود. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی جرم پول‌شویی در فقه، حقوق ایران و اسناد بین‌المللی. *نشریه تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۵*(۳)، ۶۵-۹۰.

علیزاده، ژیلا. (۱۳۸۲). مقابله با پول‌شویی و نقش آن در سالم‌سازی اقتصاد. *نشریه بانک و اقتصاد*، شماره ۳۸، ۲۴-۳۰.

گزارش دفتر بررسی‌های اقتصادی (۱۳۸۱). *از سری بررسی‌های امنیت اقتصادی، پول‌شویی.*

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-25]

[DOR: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.3.5]